

KUUSAMO, Teeriranta, Teeriniemi

Kohteet 39 Hautaniemi, 47 Teeriniemen kärki ja 48 Teeriniemen länsiranta arkeologinen tarkastus 19.7.2006

Kuusamon Teerirannan Teeriniemessä, kohteessa 58 Teeriniemen lampi, suoritetun koekaivauksen yhteydessä tarkastettiin alueella olleet kolme muuta muinaisjäännöskohdetta. Tarkastukset toteutettiin yhden päivän aikana kaivausryhmän Kehusmaa, Mäki vuoti ja Sarkkinen toimesta.

Koekaivauskohteesta on erillinen kaivauskertomus. Tarkastusten tulokset on esitelty seuraavassa kohteittain (sivut 2 – 7). Tarkastuskertomuksen liitteenä on sijaintikartta sekä yleiskartta, johon kohteet on merkitty havaintoineen. Kohteiden sijainti on mitattu jokamiehen gps-laitteella, jonka tarkkuus oli mitattaessa 5 – 15 metriä.. Kuvat on luetteloitu Pohjois-Pohjanmaan museon kuva-arkistoon.

Alueesta kokonaisuudessaan todeta, että maastollisesti suotuisa niemi on ollut asuin-/leiripaikkana useaan otteeseen. Kivikautisen asuinpaikan lisäksi alueen eripuolilla on useita kvartsi-asuinpaikkoja, on maininta kadonneesta kiviesineestä, rautakauden alkupuolelle ajoittuva kuoppaliesi (kohde 58), rautakauden lopun löytö sekä eri-ikäisiä maakuoppia, näistä viimeisimpinä Kaisankummun kesähauta ja pieni tervahauta sekä varsin vahva perimätieto lappalaisten hautausmaasta. Viimeksi mainitusta ei tosin saatu varmistusta tälläkään kertaa.

Oulussa 29.5.2008

Mika Sarkkinen
tutkija
Pohjois-Pohjanmaan museo

Ulkunyt 10.6.2008

KUUSAMO 39

Kohteen nimi:	Teeriranta, Hautaniemi
Mj-tunnus	304010039
Määrittys ja mj-luokka:	maakuoppia. 2. ”vanha hautausmaa, kesähautapaikka?”
Peruskartta:	4514 05 TEERIRANTA
Koordinaatit:	p = 7270900, i = 3617735, z = n. 222,5 (alueen keskikohta)
Etäisyystieto:	Kuusamon kirkolta noin 52 km eteläkaakkoon
Kylä, kylänosa:	Kurvinen, Teeriranta
Tila 1:	305-893-0010-0001
Maanomistaja 1:	Suomen valtio
Tila 2(?):	305-426-0018-0006
Omistaja ja osoite 1	Orvokki Turunen Pitämänkatu 1 B 5, 89600 Suomusalmi
Omistaja ja osoite 2	Päivi Seppänen, Pitämänkatu 1 B 5, 89600 Suomusalmi
Omistaja ja osoite 3	Julia Kyllönen, Pateniementie 94 A 3, 90800 Oulu
Omistaja ja osoite 4	Hanneliisa Kyllönen, Hintantie 17 B 6, 90500 Oulu
Omistaja ja osoite 5	Suvi Ronkainen, Sirkunkuja 3 A 3, 87400 Kajaani

Vuonna 1956 Erä-Esko sai paikallisilta historianharrastajilta kuulla, että Suomussalmen rajalla sijaitsevan Iijärven Teerinimen itärannalla ”Teerirannan Hautaniemessä on vanha hautausmaa (ennen v. 1686)” (kohde 39). Myöhemmin hän totesi, että kyseinen alue on erotettu valtionmaaksi. Paikalla käydessään hän sai lisäksi kuulla, että niemen kärjestä n. 300 metriä pohjoiseen on vanha kesähautapaikka. Kuusamon esihistorian kirjoittanut Anja Sarvas toistaa Erä-Eskon tiedot (Kuusamon Esihistoria, Kuusamon historia IV, 1986, s. 203-204). Vuonna 1961 Juhani Pentikäinen kirjoittaa (Kotiseutu 4/1961, s.99) ”...Hautaniemi, joka on nähtävästi ollut lappalaisten hautausmaa, koska vanhat ovat kertoneet, että kun se on vyörynyt järveen, niin pääkalloja on löytynyt” ja edelleen (s. 102) ”Teeriniemeen haudattiin viimeisen kerran vuosisadan alussa, jolloin....vanhus Kaisa Seppänen pantiin kesäajaksi maahan”. Tämä perimätietoon mukainen viimeinen kesähautapaikka on lammen kaakkoispuolella oleva Kaisankumpu (ks. kohde 47). Kuusamon kirkon rakentamisajankohtaa (1686) vanhemmasta hautausmaasta ei löydy mainintaa Kuusamon historioista. Sen sijaan paikallisessa kertomusperinteessä on maininta Teeriniemen lappalaisasuinpaikasta. Asuinpaikan näkee siitä, että ”siin om pikku haotoja” ja ”Siitä ku ol löyvetty luuta ihmishuuta ja ei tiijäk kukaa oekeastaam millon ne on tuota” ja edelleen ”kerral laskettiin mäkeä siitä semmosesta multavierusta nii kaksi peäkalloa pyörähti sieltä” ja ”Eikä kukaat tiijäp perustusta millon ne o haovattu”, kuten kahden kertojan tarina etenee (J. Juhani Kortessalmi, Vanha Kuusamo kertoo, Kuusamon historia III, 1964, s. 211). Rantatörmästä vyöryneistä luista kertoi myös Särkkälän Pentti Turunen.

Hautaniemen alueelta tavattiin tarkastuksen aikana 5 - 6 maakuoppaa, joiden tiedot on kirjattu alla olevaan taulukkoon. Lisäksi taulukossa on kaksi muuta havaintokohtaa.

kuoppa A	n. 3 x 1,5 x 0,7 m	7270955	3617704
kuoppa B	n. 3 x 3 x 0,5 m	7270961	3617712
kuoppa C	n. 2 x 2 x 0,4 m	7270924	3617723
kuoppa D (resentti?)	n. 2 x 1 x 0,5 m	7270918	3617743
kuoppa E	n. 4 x 3 x 0,6 m	7270875	3617748
kuoppa F	n. 3 x 3 x 0,5 m	7270849	3617756
rantatörmän vyörymä/hauta?		7270924	3617749
palanut kivi metsätiellä		7270916	3617695

Näistä kuopat A, B ja F sijaitsevat tilan 18:6 alueella, muut havainnot ovat valtion maalta.

Kuopat poikkeavat selvästi ns. kesähautakuopista. Ne muistuttavat lähinnä pyyntikuoppia. Ainakin kuopissa B ja C on niihin tehdyn koepiston perusteella huuhtoutumiskerros. Jälkimmäiseen tehty pisto toi esiin myös yhden palaneen kiven. Lähellä rantatörmää muita alempana sijainnut kuoppa D on luokiteltavissa lähinnä moderniksi. Paikalta kertoman mukaan olevat luulöydöt ovat tämän valtionmaaksi erotetun alueen rannanpuoleisen laidan keskiosassa olevan kuopan läheltä sortuneesta rantatörmästä (rantatörmän vyörymä/taulukko). Alueella oli varsin rehevä aluskasvillisuus, eikä mahdollisia hautapainanteita voitu havaita.

Pääosan niemestä aiemmin omistanut Särkän talon (kartalla Sarkälä) Pentti Turunen vaimoineen kertoi vuoden 1999 inventoinnin yhteydessä, että korkeilla kumpareilla olevat maakuopat ovat kesähautojen jäänteitä ja että heidän edesmennyt tyttärensä on löytänyt 1960-luvun lopulla myöhemmin kadonneen kiviesineen, ehkä kaksikin, ilmeisesti jostakin tällaisesta kuopasta. Lisäksi kuultiin jo aiemmin kirjattu tarina rantatörmästä esiin vyöryneestä kallosta.

Tarkastushavaintojen mukaan ainakaan kaikki kuopat eivät ole kesähautakuoppia. Lähinnä kyseeseen voisivat tulla pyynti- tai keittokuopat.

Pentti Turusen mukaan valtionmaa on erotettu joskus 1950-1960-luvuilla nimenomaan paikalla olevan vanhan hautausmaan perusteella. Maanmittauskonttorista yritettiin puhelimitse varmistaa keväällä 2006 valtion palstan erottamisen aikaa ja perusteita, mutta asiaan ei tuolloin saatu selvyyttä. Uusi yritys toukokuussa 2008 tuotti tiedon, jonka mukaan palsta on erotettu 1957 valtion maaksi ”lappalaisten hautausmaana”. Silloinen muinaistieteellinen toimikunta ei tiettävästi ole ollut toimituksessa osallisena. Koska Kuusamon historioissa ei ole mainintaa paikalla olleesta hautausmaasta, näyttää siltä, että käsitys paikalla olevasta lappalaiskalmistosta perustuu kuultuun ja kirjattuun paikalliseen perimätietoon. Erä-Eskon antama ajoitus aikaan ennen vuotta 1686 (= Kuusamon kirkon rakentamisvuosi) perustuu siihen luontevaan arvioon, että ns. lappalaisten hautausmaa olisi ollut käytössä ennen kirkon rakentamista. Nyt tehdyn tarkastuksen aikana ei saatu varmistusta kalmiston olemassaolosta, mutta myöskään sen olemassaoloa ei voida sulkea pois nyt tehtyjen havaintojen perusteella.

Alueen länsireunaa kulkevalta metsätieltä tavattiin yksi palanut kivi, joka voi olla merkki varhaisesta asuinpaikasta. Kvartsia tai muuta selvästi asuinpaikasta kertovaa ei paikalta kuitenkaan löydetty.

Yllä mainittu lammen kaakkoiskulman kumpareella sijaitseva Kaisankumpu on kuvattu kohteen 47 Teeriniemen kärki yhteydessä, minne se maastollisesti kuuluu.

Vrt. myös kohteet 47, 48 ja 58.

Kohteen tarkastivat Aimo Kehusmaa, Markku Mäki vuoti ja Mika Sarkkinen Teeriniemen lammen (kohde 58) kuoppalieden koekaivauksen yhteydessä 19.7.2006.

Aikaisemmat tutkimukset	inventointi 1975, A. Erä-Esko
	inventointi 1999, M. Sarkkinen

Digikuvat: PPM PPM DG VH 1:2006:03:01-04

Kartta: Sijaintikartta
Yleiskartta (1:2500)

KUUSAMO 47

Kohteen nimi: Teeriniemen kärki
Mj-tunnus: ~~304010047~~ 1000011966

Määrittely ja mj-luokka: kivikautinen asuinpaikka. 2.
rautakautinen löytöpaikka. 2.
maakuoppia. 2.
kesähautapaikka. 2.

Peruskartta: 4514 05 TEERIRANTA

Koordinaatit: p = 7270500, i = 3617710, z = n. 219
(kivikautinen asuinpaikka/alueen keskikohta)

Etäisyystieto: Kuusamon kirkolta noin 52 km eteläkaakkoon

Kylä, kylänosa: Kurvinen, Teeriranta

Tila 1:
Omistaja ja osoite: 305-426-0018-0005
Lauri Turunen

Tila 2:
Omistaja ja osoite: 305-426-0018-0007
Seppo Vesterinen, Vanhatie 7, 16600 Järvelä

Tila 3:
Omistaja ja osoite: 305-426-0018-0009
Essi Lappi, Ville Lappi, Jari Lappi ja Hillevi Lappi
Kanavanranta 11, 92100 Raahe

Kohde sijaitsee Suomussalmen rajalla olevan Iijärven pohjoisrannalla Teeriniemen eteläosassa. Niemellä olevan lammen eteläpuolinen niemen kärki on alavaa ja paria mäenkumpareta lukuun ottamatta jokseenkin tasaista maastoa. Alueella on kolme mökkiä ja umpeutuva peltoala.

Paikalta tunnetaan useita eri-ikäisiä muinaisjäännöksiä. Tehdyt havaintokohdat on esitetty seuraavassa taulukossa:

asuinpaikka/tark. 1959	noin	7270430	3617710
kvartsia	kärjen länsirannan törmä	7270491	3617683
kuoppa A (Kaijankumpu)	n. 1 x 2,5 x 0,6 m	7270645	3617787
kvartsia, palanutta kiveä	Kaisankummun rantatörmä	7270640	3617790
kvartsia, palanutta kiveä	ajoura peltoaukean N-puoli	7270621	3617765
kuoppa B (läntinen kumpu)	n. 3 x 3 x 0,5 m	7270587	3617670
kuoppa C (läntinen kumpu)	n. 3 x 1,5 x 0,4 m	7270595	3617675

Teeriniemen kärjessä olevasta kivikautisesta asuinpaikasta ei tällä kertaa saatu havaintoja, ellei sellaiseksi lueta yhtä niemen länsirannan törmässä todettua kvartsi-iskosta. Asuinpaikan alueella on yksi vaatimaton mökki. Niemenkärjen vesijättö, josta rautakirves on löydetty, oli heinittynyt.

Lammen kaakkoispuolella on perimätiedon mukaan alueen viimeinen kesähautapaikka, Kaisankumpu, josta Juha Pentikäinen (Kotiseutu 4/1961, s. 102) kirjoittaa: *"Teeriniemeen haudattiin viimeisen kerran vuosisadan alussa, jolloin...vanhus Kaisa Seppänen pantiin kesäajaksi maahan"*. Kumpareen eteläreunalla törmän päällä on yksi pitkäomainen kuoppa, jonka koko on noin 1,5 - 2 x 3 metriä ja syvyys noin 50 cm. Tämä lienee kyseinen väliaikashautauksen kuoppa (kuoppa A). Tämän vierellä on kaksi pientä pyöreää kuoppaa, joista toista on kaiveltu ja peitelty risuilla.

Kummun kohdalla vyöryneen rantatörmän rinteestä tavattiin turpeen ja huuhtouman alainen palaneita kiviä, mahdollinen liesi, ja tästä noin 6 metriä etelään muutama yksittäinen palanut kivi sekä yksi lohkottu kvartsi. Lisää vähäisiä asuinpaikkajälkiä tavattiin viereisen mökin eteläpuoliselta ajouralta peltoaukean pohjoispuolelta.

Niemenkärjen länsirannan tuntumassa olevan kumpareen pohjoislaidalle on rakennettu uusi mökki, jolloin paikalla aiemmin tavatuista maakuopista (3 – 4 kpl) oli enää kaksi jäljellä. Toinen mökin eteläpuolisessa maaleikkauksessa (kuoppa B) ja toinen mökistä n. 13 metriä etelään (kuoppa C).

Lisäksi tarkastettiin löytöalueen eteläpuolinen pelto, joka tosin oli muutamia reunapaikkojaan lukuun ottamatta umpeenkasvanut. Pellon alueelta ei havaintoja tehty. Läheisen Särkkälän talon isäntä Pentti Turunen kertoi pellon nimeksi Liesipelto. Kertoman mukaan paikkaa kynnetäessä oli paljastunut useita palaneiden kivien kasoja. Tämä yhdessä muiden havaintojen kanssa viittaa siihen, että maastollisesti suotuisa alue on ollut asuin-/leiripaikkana useaan otteeseen.

Kohteen maakuopat ja kesähauta on aiemmin esitetty kohteen 39 Hautaniemi yhteydessä. Luontevampaa on käsitellä ne Teeriniemen kärjen esittelyn yhteydessä, mihin ne maastollisesti kuuluvat.

Alueen muista kohteista ks. kohteet 39, 48 ja 58.

Kohteen tarkastivat Aimo Kehusmaa, Markku Mäki vuoti ja Mika Sarkkinen Teeriniemen lammen (kohde 58) kuoppalieden koekaivauksen yhteydessä 19.7.2006.

Aiemmat tutkimukset: Tarkastus 1959, M. Huurre
 Inventointi 1975, A. Erä-Esko
 Inventointi 1999, M. Sarkkinen

Aiemmat löydöt: KM 14847:1-15 rautakirves, hioin, liusketta, kvartsiesineitä ja -iskoksia
 KM 31698 kvartsi-iskoksia

Digikuvat: PPM PPM DG VH 1:2006:04:01-05

Kartta: Sijaintikartta
 Yleiskartta (1:2500)

KUUSAMO 48

Kohteen nimi:	Teeriniemen länsiranta
Mj-tunnus	304010048
Määrittely ja mj-luokka:	kivikautinen asuinpaikka. 2. maakuoppia. 2. tervahauta.
Peruskartta:	4514 05 TEERIRANTA
Koordinaatit:	p = n. 7270950, i = 3617450, z = n. 222,5 (alueen keskikohta, kohteet ks. taulukko alla)
Etäisyystieto:	Kuusamon kirkolta noin 52 km eteläkaakkoon
Kylä, kylänosa:	Kurvinen, Teeriranta
Tila 1:	305-426-0018-0006
Omistaja ja osoite 1	Orvokki Turunen Pitämänkatu 1 B 5, 89600 Suomusalmi
Omistaja ja osoite 2	Päivi Seppänen, Pitämänkatu 1 B 5, 89600 Suomusalmi
Omistaja ja osoite 3	Julia Kyllönen, Pateniementie 94 A 3, 90800 Oulu
Omistaja ja osoite 4	Hanneliisa Kyllönen, Hintantie 17 B 6, 90500 Oulu
Omistaja ja osoite 5	Suvi Ronkainen, Sirkunkuja 3 A 3, 87400 Kajaani
Tila 3:	305-426-0018-0004
Omistaja:	Riitta Turunen
Tila 3:	305-426-0018-0003
Omistaja:	Salli Turunen

Kohde sijaitsee Kuusamon ja Suomussalmen rajalla olevan Iijärven pohjoisrannan Teeriniemen länsirannalla, ns. Takaranta. Alue on enimmäkseen mäntyä kasvavaa kumpuilevaa hiekkakangasta. Niemen keskiosassa on pieni Hamppulampi, jonka länsipuolella on alava suo ja pohjoisrannalla yksi mökki. Luoteispuolisella niemen rannalla on kolme mökkiä.

Alueella on aiemmin todettu asuinpaikka, jonka merkkejä on tavattu rantahietikolta ja metsikkörinteeltä sekä maakuoppia kauempana rannasta. Tämänkertaisen tarkastuksen aikana todettiin kvartsia ja palanutta kiveä kaakkoisimman mökin luona kuluneella pihalla ja autopaikalla samoilla kohdilla kuin 1999. Lisäksi tästä kaakkoon kankaan reunalla niemen kärkeen johtavan tien luona oli selviä asuinpaikkamerkkejä (kvartsia, palanutta kiveä). Yksittäinen palaneen luun kappale havaittiin tieleikkauksessa asuinpaikan luoteisosassa. Asuinpaikalta ei ole ajoittavia löytöjä.

Asuinpaikan koillispuolisilla harjanteilla on ainakin viisi maakuoppaa, joista yksi resentti. Asuinpaikan ja kuoppien tiedot alla olevassa taulukossa:

asuinpaikka keskikohta	asuinpaikan ala n. 200 x 10-30 m(?)	7270900	3617450
asuinpaikka SE-pää		7270845	3617540
asuinpaikka NW-pää(?)		7270960	3617390
kuoppa A	n. 2,5 x 3,5 x 0,4 m	7270895	3617530
kuoppa B	n. 3 x 3 x 0,6 m	7270993	3617436
kuoppa C	n. 3 x 2,5 x 0,6 m	7270995	3617399
kuoppa D	n. 2 x 2,5 x 0,5 m	7271043	3617422
kuoppa E (resentti)	n. 1 x 0,5 x 0,5 m	7271023	3617426
palanutta luuta	mökkitie leikkauksessa	7271016	3617383
tervahauta	halkaisija n. 5 m	7270874	3617577

Ilmeisesti myös tämän alueen kuopista ainakin joku on kerrallinen kesähauta. Alueeseen liittyy kertomus väliaikaisesta vainajasta, jonka karhu kaivoi esiin ja osin söi (Särkkälän Pentti Turunen, vrt. Juha Pentikäinen, Kotiseutu 4/1961, s. 102 ja J. Juhani Kortessalmi, Vanha Kuusamo kertoo, Kuusamon historia III, 1964, s. 168-9). Se mihin kuoppaan tarina liittyy, ei lähemmin ole selvillä. Osa alueen kuopista vaikutti olevan vanhempaa perua, ehkä pyyntikuoppia.

Alueen kaakkoispäässä niemen kärkeen johtavan tien ja kaakkoisimman mökin mökkitien risteyksen itäpuolisessa törmässä on pieni kotitarve(?) tervahauta, jonka kynä on kohti kaakkoa.

Ks. myös kohteet: 39, 47 ja 58.

Kohteen tarkastivat Aimo Kehusmaa, Markku Mäki vuoti ja Mika Sarkkinen Teeriniemen lammen (kohde 58) kuoppalieden koekaivauksen yhteydessä 19.7.2006.

Aiemmat tutkimukset: Tarkastus 1959, M. Huurre
 Inventointi 1975, A. Erä-Esko
 Inventointi 1999, M. Sarkkinen

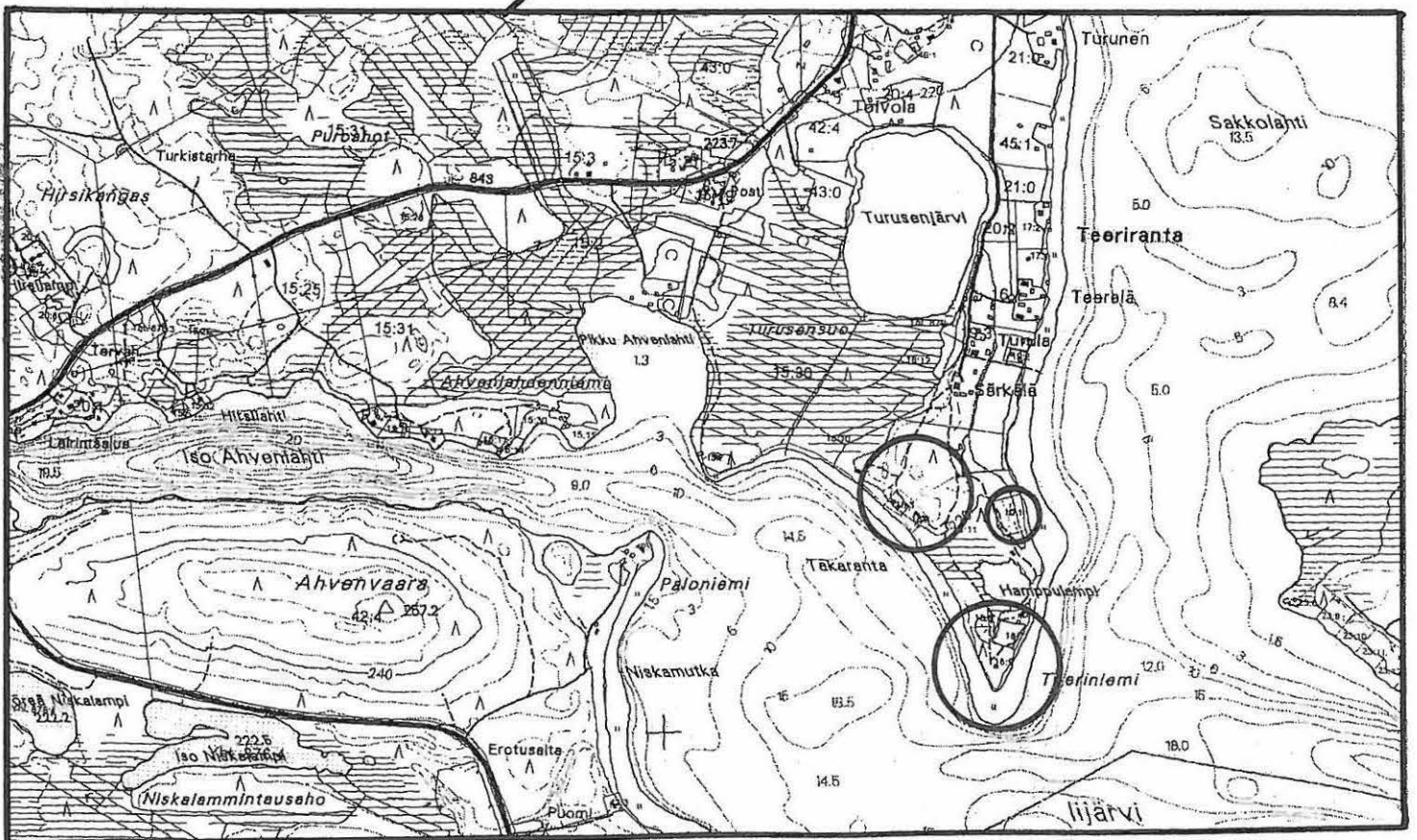
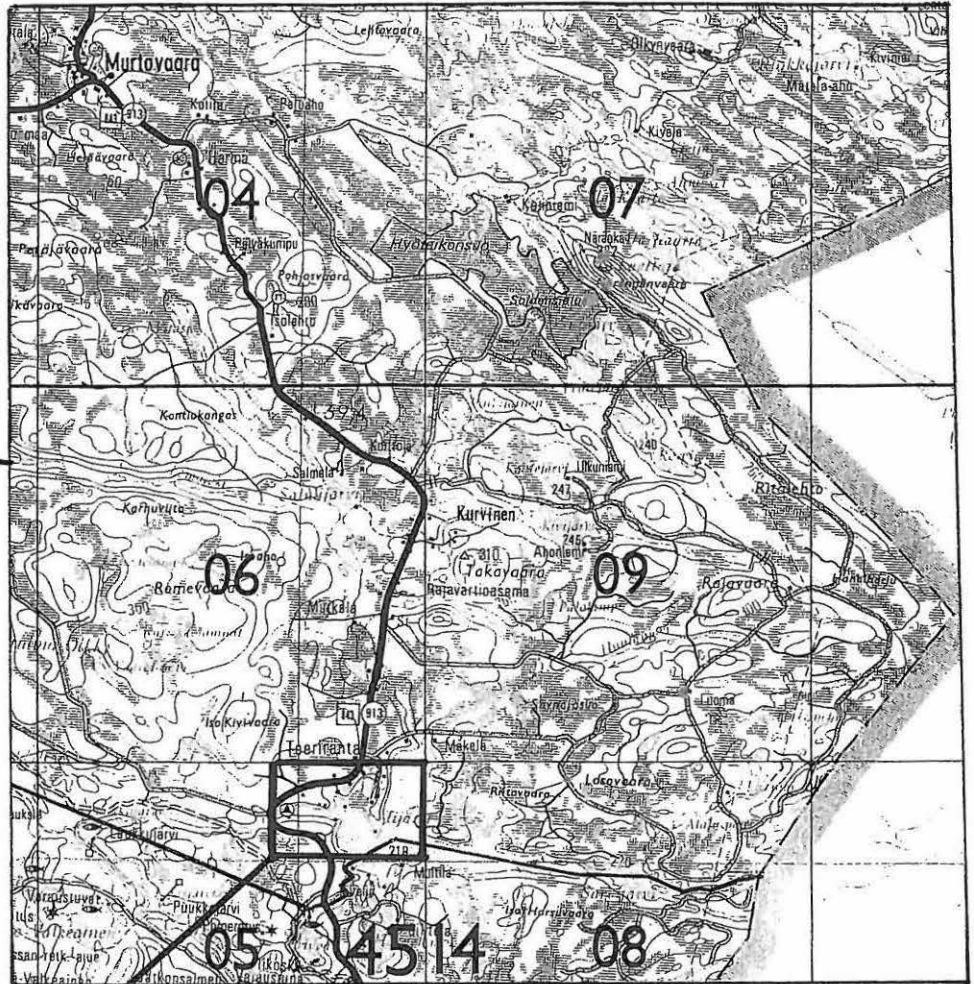
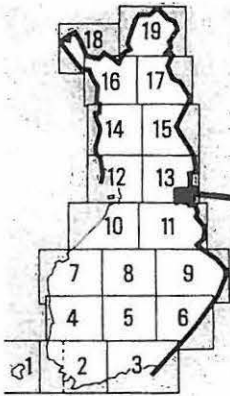
Aiemmat löydöt: KM 14846:16-32 kvartsiesineitä ja -iskoksia
 KM 31699:1-2 kvartsikaavin ja -iskos

Digikuvat: PPM PPM DG VH 1:2006:05:01-04

Kartta: Sijaintikartta
 Yleiskartta (1:2500)

KUUSAMO Teeriranta Teeriniemi

Sijaintikartta

KUUSAMO Teeriranta Teeriniemi

Tarkastetut kohteet:
Kuusamo 39 Hautaniemi
Kuusamo 47 Teeriniemen kärki
Kuusamo 48 Teeriniemi länsiranta

Yleiskartta 1:2500
Tark. M. Sarkkinen 2006

